

СТАНОВИЩЕ

От: доц. д-р Добрин Жеков Добрев

ИУ – Варна

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в ПН 3.7 Администрация и управление в МУ - Варна.

Автор на дисертационния труд: Ренета Христова Иванова

Тема на дисертационния труд: „Системата за управление на качеството като фактор за повишаване на конкурентоспособността на българските фармацевтични производители”

Основание за представяне на становището: участие в състава на научно жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед Р-109-384/08.10.2020 г. на Ректора на МУ.

1. Информация за дисертанта

Дисертанта е обучаван по докторска програма към катедра „Икономика и управление на здравеопазването“ от факултет „Обществено здравеопазване“ на МУ - Варна по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“ съгласно Заповед на Ректора на МУ Р-109-323/ 19.08.2016 г. Обучението е осъществено в редовна форма.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд на Ренета Стефанова има за предмет на изследване влиянието, което компонентите на СУК могат да оказват върху конкурентоспособността на производители от фармацевтичната индустрия. Общия обем е 187 страници. Предложения за рецензиране материал включва въведение, четири глави и заключение. В тях се съдържат 14 таблици и 18 фигури. Списъкът на използваната литература обхваща 203 източника, в т. число 66 на български и 137 на английски език. Посочени са 57 интернет адреса. Приложенията са 3.

Структурата на труда е логически правилно изградена. Тя е подчинена на основната изследователска теза и е ориентирана към постигане на целта чрез

изпълнение на поставените задачи.

Обзора на литературата показва използване основно на източници на английски език и интернет адреси.

Обемът на дисертационния труд е значителен. Първа, и особено втора глава са приоритизирани и леко дебалансира цялостния труд.

Илюстративния материал е достатъчен (в количествено и качествено отношение). Работено е преобладаващо с емпиричен материал и нормативна база от последните няколко години.

Избраната тема на дисертационното изследване се отличава с актуалност, с оглед на предизвикателствата породени от спецификата на фармацевтичната индустрия и уникалното ѝ значение за обществото. Трансформацията на средата, развитието на пазарите, новите комуникационни канали създават нова реалност, която е огромно предизвикателство пред мениджмънта. Всичко това в контекста на повишаване на конкурентоспособността и развитието на фармацевтичния бизнес в страната.

В темата авторът обвързва фармацевтично производство, технологии, среда, конкурентоспособност, системи за управление на качеството, инструментариум за оптимизиране на разходите и постигане на ефективност.

Уводът съдържа концептуалната рамка на дисертационното изследване. Дефинирани са: **обект и предмет** на изследването; **цел и задачи** на изследването; **основна изследователска теза**. На този етап проличава яснотата и аргументираността на концепциите и идеите, защитавани от автора. Същността на разработката може лесно да бъде откроена, а именно – да се изследват системите за управление на качеството, да се оптимизира тяхната работа и да се повиши конкурентоспособността на фармацевтичните производители, да се разработи модел за приложение и развитие на СУК.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Развитието на технологиите и фармацевтичната промишленост предоставя нови възможности за осъществяване на интерактивен бизнес. Това предполага значими предизвикателства пред мениджмънта на фармацевтичните предприятия и изисква нови познания за технологии, процеси, методи и модели.

В първа глава са изследвани постановките относно конкурентоспособност и качество. След същността са анализирани факторите, определящи конкурентоспособността. Възприето е разграничаването им на икономически и неикономически. Проследени са подходите за постигане на конкурентно предимство.

Съществено внимание е отделено на качеството като основно конкурентно предимство. Представени са теоретични постановки относно измерване и оценка на качеството, определения, влиянието на качеството върху конкурентоспособността, оптимизиране на разходите за качество. Отражена е връзката цена-разходи за качество. Проследени са концепциите на специалисти по темата.

Подобен поход е използван и при изследването на концепциите за управление на качеството. Проследени са: фази, фактори, условия, подходи, ползи, принципи при управление на качеството. Представени са установени в световната практика основни концепции за управление на качеството. Съществено внимание е отделено на СУК, стандартизацията и БДС. Обяснена е връзката между сертифицирането на системата по качество и постиженията на бизнеса. Резултат от количествени и качествени натрупвания е представения процесен подход за СУК чрез PDCA.

В края на първа глава са направени обобщения и изводи.

Втора глава започва с обзор на фармацевтичната индустрия. Цитирани са изследвания, доклади, статистическа информация. Подчертано е икономическото и определящото социално значение на сектора, изведени са специфични характеристики и особености. Разгледана е нормативната и регулаторна база, и нейната определяща роля за работата на сектора. Детайлно са дискутирани разрешителните за производство на лекарства, различните директиви, регламентите разписани в ръководства, регулаторните изисквания на ЕС. Със съществено значение е определена дейността на Системата на сътрудничество в областта на фармацевтичните инспекции (PIC/S) и на организацията по хармонизация на техническите изисквания за регистриране на фармацевтичните продукти (ICH). Представена е концепцията по управление на качеството – през добри практики, контрол, жизнен цикъл на продукта, модел на СУК и други наложени в теорията модели. Установена е връзката между

качеството на лекарствените продукти и разходите за тяхното производство.

Акцент в изследването е конкурентоспособността и възможностите за въздействие на СУК. Представени са подходи, систематизирани са измерители, посочени са конкретни дейности за оптимизиране работата на фармацевтичната СУК.

Особен интерес в тази глава представлява прегледа на фармацевтичния сектор в България. В резултат на анализа са систематизирани фактори (поддържащи, развиващи, ограничаващи), обуславящи конкурентоспособността на фармацевтичните производители.

В трета глава са представени резултатите от проведено изследване. Описан е изследователския инструментариум, осъществено е допитване до мениджъри и служители. Анализирани са позициите на висши мениджъри относно наличието и ефективността на внедрени СУК. Интерпретирани са статистическите резултати в желаните разрези. Структурирана е информацията от допитването сред персонала относно значимостта на СУК по избрани елементи. Практически интерес представляват установените различия в мнението на работещите в отдела за контрол и производствените отдели.

Четвърта глава. Представен е концептуален модел за приложение и развитие на СУК. Систематизирани са разходите за поддържане и повишаване на качеството при производство на лекарства. Схематизирани са производствените разходи, които влияят върху разходите за качество. Изведени са конкретни мерки за управление на разходите за повишаване на качеството и въздействието върху основните резултати от бизнес дейността.

На всеки етап от разработката са направени обобщения и изводи. Коректно е обработена, анализирана и оценена значителна по обем информация. Проведено е проучване. Структурата на въпросите е коректна и предполага набиране на информация за обективизиране на зависимости, изводи и заключения.

Поставените цели и задачи са изпълнени в значителна степен.

4. Оценка на научните и научно–приложни приноси

Дисертационният труд като цяло притежава достойнства, които дават основание да бъдат дефинирани научни и научно – приложни приноси.

1. Изследвани са СУК, класифицирани са разходите за качество, систематизирани са източниците на производствени разходи във фармацевтичната дейност.
2. Изведени са основните фактори, влияещи върху конкурентоспособността на българските фармацевтични производители.
3. Осъществено е проучване сред мениджъри и служители относно СУК, разходите за качество и производство.
4. Разработен е концептуален модел, предложени са мерки за управление на производствените и разходите за качество..

Справката за приносите, съдържащи се в автореферата оценявам като реално отразяваща постиженията на докторанта.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Списъкът с публикации включва четири заглавия – на български език. Те са по темата на дисертационния труд и отразяват съществени части от него.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява коректно основни моменти от цялостното съдържание на дисертационния труд. В структурно и съдържателно отношение дисертационния труд и автореферата са коректни.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

В дисертационния труд не се забелязват съществени пропуски от концептуален характер. Някои критични бележки и препоръки:

- Текстовете относно общите теоретични постановки и СУК могат да бъдат оптимизирани.
- Втора глава е твърде обемна. Част от материята, която е с информационна стойност може да бъде систематизирана и представена в приложение.
- Теоретичните модели и тяхната интерпретация е удачно да бъдат в първа глава.
- Наименованието на четвърта глава е необходимо да се прецизира, в нея не става въпрос за „подход“.
- Представения на 151 с. модел за приложение на СУК следва да бъде обяснен по детайлно.

- Добре би било на финала на дисертационния труд да се интерпретират поставените във Въведението теза и подтези.

Направените бележки не омаловажават постигнатото и имат за цел да подпомогнат бъдещата работа на докторанта.

Въпросът ми е свързан с една от поставените бележки относно теза и подтези, а именно – може ли да посочите стойностни измерители за изследваната организация, които отчитат връзката „поддържано качество и рентабилност – увеличение на конкурентоспособността на фирмата“?

8. Заключение

Рецензията дисертационен труд представлява добросъвестно осъществено научно – приложно изследване в област със значима актуалност.

Намирам формулираната цел и задачи за постигнати. Научните и научно – приложните приноси могат да бъдат определени като реални постижения на докторанта. Всичко това е основание да дам **положителна оценка на дисертационния труд** и да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури да дадат положителен вот за придобиване от Ренета Стефанова на образователната и научна степен „Доктор“.

21.11.2020 г. Варна

Изготвил становище:

/доц. д-р Д. Добрев/